

Bodemvruchtbaarheid

Als boer of (moes)tuinder werk je met de aarde. De Landbouw cursus die Rudolf Steiner in 1924 heeft gehouden, biedt daarvoor een rijke inspiratiebron. Zowel voor het versterken van de levensprocessen in de bodem, als voor de rol die je als lerende mens daarbij speelt. *(Tekst: Jan JC Saal / Foto: Gerda Peters)*

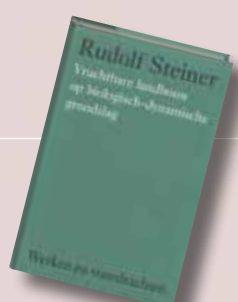
In 1924 heeft Rudolf Steiner een cursus gegeven aan boeren en mensen die bij de landbouw betrokken waren. Doel was om vanuit de antroposofie iets toe te voegen aan de landbouw, dat een tegenwicht kon vormen voor de ongerustheid over de afnemende levenskracht. Die werd toen al opgemerkt aan de kiemkracht van het zaad en de robuustheid van meerjarige gewassen zoals luzerne. Deze cursus, bekend als de Landbouw cursus*, vormt de basis van de biodynamische landbouw.

Volgens Rudolf Steiner gaat het bij de landbouw niet zozeer om de verschillende stoffen die wel of niet beschikbaar zijn, maar om het leven zelf. 'Het leven' zou beter begrepen moeten worden om de juiste maat-

regelen te kunnen treffen. Als voorbeeld maakt hij daarbij een vergelijking met een kompasnaald. We kennen allemaal het fenomeen dat een kompasnaald naar het noorden wijst. Om dit fenomeen te kunnen begrijpen, is het niet afdoende om de kompasnaald zelf te onderzoeken. Bij het uit elkaar halen en onderzoeken van een kompas kunnen we van alles vinden, maar we kunnen toch niet begrijpen waarom deze altijd naar het noorden wijst. Pas wanneer we de hele aarde met het daarop aanwezige magnetische veld bij ons onderzoek betrekken, wordt duidelijk dat de naald hierop reageert, omdat hij magnetisch is en makkelijk kan bewegen.

Met het leven is iets soortgelijks aan de hand. Door planten of andere levende organismen uit elkaar te halen en te onderzoeken, kunnen we van alles vinden, maar niet hoe ze tot leven komen en hoe het leven eigenlijk functioneert. Om daar iets van te begrijpen, moeten we er de hele kosmos bij betrekken. Pas dan kan er begrip ontstaan voor hoe het leven een relatie heeft met de krachten die uit de kosmos komen.

Om nu de plantengroei te kunnen bevorderen, is het belangrijk om vanuit het leven zelf te vertrekken. We zien dat levende organismen altijd in staat zijn om datgene wat ze nodig hebben naar zich toe te halen. Ook

als vrucht van de landbouw

wanneer iets schaars is, lukt het planten en dieren om datgene naar zich toe te halen, wat ze nodig hebben. Dat gezichtspunt kunnen we hanteren bij de manier waarop we de bodem behandelen om de opbrengsten, zowel kwantitatief als kwalitatief, te verbeteren. Door het verlevendigen van de bodem zal de plant makkelijker in die bodem kunnen wortelen en makkelijker kunnen groeien.

Rudolf Steiner geeft heel praktische aanwijzingen om die verlevendiging van de bodem te bewerkstelligen. Hij wijst er op dat je een boerenbedrijf kunt beschouwen als een levend wezen. Zo'n wezen ontvangt de kosmische invloeden en als reactie daarop biedt het de planten en dieren een vruchtbare ondergrond en groeikrachten. Om dat te kunnen doen heeft de bodem zowel zand, als kalk, als klei nodig. De onderlinge verhoudingen kunnen verschillen, maar de aanwezigheid van alle drie de componenten is noodzakelijk.

De bodem kunnen we verder verlevendigen door het gebruik van compost en mest. Compost zorgt voor een zekere gevoeligheid van de bodem voor de kosmische invloeden. De - doorverteerde - mest biedt een aangrijpingspunt voor een 'natuurlijk verstand', waardoor de levensprocessen op een boerenbedrijf beter verlopen. Door een juist gebruik van compost en mest zal de

bodem een goede structuur krijgen en zal het bodemleven floreren, hetgeen weer de basis is voor een gezond planten- en dierenleven. Als versterking van deze aanpak is het mogelijk om de minerale aarde zelf te betrekken bij het composteringsproces door laagjes grond tussen te voegen in een composthoop. Door toevoeging van aarde aan een hoop organisch afval komt het composteringsproces goed op gang. Zo kan veel van het gewenste klei-humuscomplex ontstaan, dat zo vruchtbaar is voor planten.

Om dat composteringsproces te versterken, heeft Rudolf Steiner beschreven hoe je preparaten** kunt maken, die in kleine hoeveelheden als een soort organen in de composthoop kunnen worden aangebracht. Vergelijkenderwijze kun je in dit verband kijken naar een menselijk buikorganisme. Ook daar zijn verschillende organen noodzakelijk om de levensprocessen die zich daar afspelen goed te laten verlopen.

Wanneer met behulp van al deze zaken de levensprocessen worden versterkt, dan zijn de planten in staat om niet alleen uit hun directe wortelomgeving krachten op te nemen, maar deze ook vanuit de atmosfeer en vanuit de kosmos naar zich toe te trekken. Dan zal ook blijken dat de planten beter gebruik kunnen maken van de stoffen die zij in de directe omgeving van hun wortelgestel

aantreffen, zodat het niet nodig zal zijn om dergelijke stoffen apart toe te voegen. De planten zullen levenskrachtiger zijn, waardoor het niet nodig is ze met gif tegen aantasting door plaaginsecten en schimmels te beschermen. Wanneer dat lukt zijn die planten vanzelfsprekend gezonder en hebben ze ook meer voedingswaarde.

Door de praktische aanwijzingen die Rudolf Steiner in de Landbouw cursus heeft gegeven kun je er direct mee aan de slag. De praktijk wijst uit, dat naarmate meer aanwijzingen goed worden opgevolgd, inderdaad een veel vruchtbaardere bodem ontstaat. De kwaliteit en kwantiteit van de gewassen verbeteren. Vanzelfsprekend gaat het dan ook beter met de gezondheid van mens en dier die zich met deze gewassen voeden. Onderzoek van de eigen boerenpraktijk is de bron om de draagwijdte van de aangevoerde gezichtspunten te gaan begrijpen, zowel met betrekking tot de antroposofie, als ook met betrekking tot natuur en voeding. ☺

* *Rudolf Steiner, **Vruchtbare landbouw op biologisch-dynamische grondslag**, Christoffor. Een door Jan JC Saal bewerkte versie van de Landbouw cursus staat op www.warmonderhof.nl onder 'Visie en BD'*

** *Zie **Biologisch-dynamische preparaten - maken en toepassen**, een thema-uitgave van de BD-Vereniging*